

Styrdokument

Diarienummer:
KS/2025:355

Riktlinjer för visselblåsarfunktionen

Styrdokumentsuppgifter

Kategori av styrdokument	Normerande
Dokumenttyp	Riktlinje
Gäller för	Kommungemensamt
Antaget	Kommunstyrelsen den 3 november 2025 § 161
Ikraftträdande	<i>Den 1 december 2025</i>
Giltighetstid	Tills vidare
Dokumentansvarig	Enhetschef enheten för social hållbarhet och säkerhet

Innehållsförteckning

Styrdokument	1
Riktlinjer för visselblåsarfunktionen	1
1 Bakgrund och syfte.....	3
2 Vad är visselblåsarfunktionen?	3
2.1 Vem kan anmäla ?	3
2.2 När kan funktionen användas?	4
3 Vad är missförhållanden?.....	4
4 Vad behöver en anmälan innehålla?.....	5
5 Bekräftelse och återkoppling.....	5
6 Lagstiftning	5
6.1 Meddelarfrihet.....	5
6.2 Lagstiftning och föreskrifter om behandling av om personuppgifter.....	5
6.3 Undantag från visselblåsarlagen.....	6
6.4 EU-rapportering och extern rapportering	6
7 Praktisk hantering.....	6
7.1 Till vem och hur gör man en anmälan?	6
8 Visselblåsarfunktionens utredning	7
8.1 Utredningens syfte.....	7
9 Uppföljning och kontroll.....	8
9.1 Uppföljning och kontroll av visselblåsarfunktionen	8
9.2 Allmänna handlingar	8

1 Bakgrund och syfte

Visselblåsare är en översättning av det engelska begreppet whistleblower och avser personer som slår larm om korruption eller andra oegentligheter, oftast hos sin arbetsgivare eller hos en myndighet.

Riktlinjernas syfte är att uppfylla lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållandens krav på att skriftligen dokumentera sina interna rapporteringskanaler och förfaranden.

Riktlinjerna syftar också till att lämna tydlig och lättillgänglig information om hur rapportering ska göras via de interna rapporteringskanalerna och information om meddelarfrihet och anskaffarfrihet och om efterforskningsförbud och repressalieförbud.

2 Vad är visselblåsarfunktionen?

Visselblåsarfunktionen är en rapporteringskanal som syftar till att rapporterande person ska kunna anmäla om missförhållanden som det finns ett allmänintresse av att de kommer fram och känna sig trygga med att anmälningarna tas emot och hanteras på ett korrekt sätt. Rapportering som vidtas i enlighet med lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden innebär ett förbud för verksamhetsutövare att vidta hindrande åtgärder och repressalier i samband med rapportering. En rapporterande person får inte heller göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt, under förutsättning att personen vid rapporteringen hade skälig anledning att anta att rapporteringen av informationen var nödvändig för att avslöja det rapporterade missförhållandet.

Riktlinjer för visselblåsarfunktionen gäller både Upplands Väsby kommun och AB Väsbyhem.

Kommunstyrelsen har utsett kommunledningskontorets Enhet för social hållbarhet och säkerhet att hantera rapportering och uppföljning i enlighet med lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden.

2.1 Vem kan anmäla?

Anmälan till visselblåsarfunktionen kan göras av den som i ett arbetsrelaterat sammanhang har fått del av eller inhämtat information om missförhållanden och som tillhör någon eller några av följande personkategorier:

- a. arbetstagare,
- b. personer som gör en förfrågan om eller söker arbete,
- c. personer som söker eller utför volontärarbete,
- d. personer som söker eller fullgör praktik,
- e. personer som annars står till förfogande för att utföra eller utför arbete under en verksamhetsutövares kontroll och ledning,

- f. egenföretagare som söker eller utför uppdrag,
- g. personer som står till förfogande för att ingå eller ingår i ett företags förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan,
- h. aktieägare som står till förfogande för att vara eller som är verksamma i aktiebolaget, eller
- i. personer som har tillhört någon av personkategorierna ovan och har fått del av eller inhämtat informationen under tiden i verksamheten

2.2 När kan funktionen användas?

Funktionen ska endast användas vid rapportering i ett arbetsrelaterat sammanhang av information om missförhållanden som det finns ett allmänintresse av att de kommer fram och normala interna rapporteringskanaler inte bedöms vara möjliga eller lämpliga att använda.

Den normala rutinen är att anställda ska anmäla misstanke om allvarliga oegentligheter till sin närmaste chef. Det kan dock finnas situationer där detta inte är möjligt. Det kan till exempel vara att misstankarna rör den egna chefen, eller att den personen som anmäler är rädd för repressalier på grund av sin anmälan. Det är m a o viktigt att understryka att det bara är när den normala rutinen inte fungerar som visselblåsarfunktionen ska användas.

En visselblåsarfunktion ska därför ses som ett komplement om den vanliga rutinen inte skulle fungera.

Funktionen är inte till för allmänna synpunkter på exempelvis ledarskap, lönesättning, rekrytering eller verksamhetsplanering.

3 Vad är missförhållanden?

Det är inte möjligt att räkna upp allt som kan anses vara missförhållanden som det finns ett allmänintresse av att de kommer fram. Avsikten med den nya lagstiftningen är att alla allvarliga missförhållanden som omfattades av den äldre visselblåsarlagen ska omfattas, dvs. brott med fängelse i straffskalan eller därmed jämförliga missförhållanden. Nedanstående punkter ska därför ses som en exemplifiering:

- Mutbrott, korruption, bedrägeri, trolöshet mot huvudman och förfalskning
- Andra situationer där någon får privat vinning av sin tjänsteställning
- Jäv
- Tjänstefel
- Betydande brister i säkerheten på arbetsplatsen
- Betydande överträdelser av miljöregler
- Allvarliga former av diskriminering och trakasserier
- Brott mot tystnadsplikt
- Betydande överträdelser av upphandlingsregler
- Skydd av privatlivet och personuppgifter

4 Vad behöver en anmälan innehålla?

- Vilken typ av missförhållanden som rör kommunen/AB Väsbyhem
- Tidpunkten för händelsen/missförhållandet
- Närmare beskrivning av missförhållandet som anmälan avser (skilj på vad du vet och vad du tror)
- Andra relevanta kommentarer till det missförhållande som anmälan avser
- Information om dokumentation eller andra uppgifter som skulle kunna underlätta fortsatt utredning

5 Bekräftelse och återkoppling

Den rapporterade ska få en bekräftelse på att rapporten är mottagen inom sju dagar från mottagandet, om inte den rapporterade personen har av sagt sig bekräftelse eller mottagaren har anledning att anta att en bekräftelse skulle avslöja personens identitet.

Återkoppling om åtgärder som har vidtagits vid uppföljning av rapporten och om skälen för dessa ska ges till rapportören inom tre månader från bekräftelsen eller, om någon bekräftelse inte har lämnats och det inte har berott på den rapporterade personen, sju dagar från mottagandet.

6 Lagstiftning

6.1 Meddelarfrihet

Meddelarfriheten innebär att varje medborgare har rätt att lämna uppgifter om vad som helst till den som direkt kan offentliggöra uppgifter i media, till exempel journalister och författare. Meddelarfriheten gäller också för tjänstepersoner i kommunen och i kommunala bolag om de vill lämna uppgifter som de fått i sitt arbete. Meddelarfriheten kombineras med skydd för anonymiteten och ett förbud mot att efterforska den person som lämnat uppgifterna. Vissa bestämmelser i offentlighet- och sekretesslagen begränsar dock meddelarfriheten.

Justitieombudsmannen har i ett antal beslut understrukit att personer i chefsställning inte får utnyttja sin position till att inskränka underställd personals rättigheter att fritt meddela sig med företrädare för tidningar och andra medier. De bör även avhålla sig från att uttala sig eller agera på ett sätt som är ägnat att uppfattas som försök att förmå personalen att avhålla sig från direktkontakter med journalister, vare sig det är i tjänsteangelägenheter eller annars. De får inte heller handla på ett sådant sätt att de skapar fruktan för någon typ av repressalier för den som inte följer ledningens rekommendationer härvidlag. Det skydd för yttrandefriheten som regeringsformen ger innebär alltså bland annat att en myndighet inte får försöka motarbeta att de anställda använder sig av sina rättigheter, varken när det gäller »vanliga» yttranden eller när det gäller yttranden i massmedia.

6.2 Lagstiftning och föreskrifter om behandling av personuppgifter

Visselblåsarfunktionen måste förhålla sig till dataskyddsförordningen (GDPR), dataskyddslagen och offentlighets- och sekretesslagen 2009:400 (OSL).

Personuppgifter som uppenbart inte är relevanta för handläggningen av en viss rapport får inte samlas in och ska raderas snarast möjligt om de har samlats in av misstag.

Personuppgifter får behandlas bara om behandlingen är nödvändig för ett uppföljningsärende.

Personuppgifter som behandlas i ett uppföljningsärende får också behandlas för att fullgöra ett uppgiftslämnande som

1. är nödvändigt för att åtgärder ska kunna vidtas med anledning av det som har framkommit i ett ärende,
2. är nödvändigt för att rapporter ska kunna användas som bevisning i rättsliga förfaranden, eller
3. sker i överensstämmelse med lag eller förordning

Endast den som Enheten för social hållbarhet och säkerhet har utsetts som behörig att ta emot, följa upp och lämna återkoppling på rapporter får ha tillgång till personuppgifter som behandlas i ett uppföljningsärende.

Kommunstyrelsen är personuppgiftsansvarig för Visselblåsarfunktionen.

6.3 Undantag från visselblåsarlagen

Visselblåsarlagen gäller inte vid rapportering av säkerhetsskyddsklassade uppgifter enligt säkerhetsskyddslagen. Med säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter avses enligt den lagen uppgifter som rör säkerhetskänslig verksamhet och som därför omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen. Exempel på sådan information kan vara:

- Risk- och sårbarhetsanalyser
- Uppgifter om totalförsvarsverksamhet

6.4 EU-rapportering och extern rapportering

Enligt lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden kan anmälan också göras vid missförhållanden rörande viss unionsrätt. Rätten att anmäla omfattar missförhållanden som består i handlanden eller underlåtenheter som strider mot en direkt tillämplig unionsrättsakt inom tillämpningsområdet för visselblåsardirektivet.

Regeringen har i bilagan till visselblåsarförordningen utsett behöriga myndigheter med specifika ansvarsområden för extern rapportering.

7 Praktisk hantering

7.1 Till vem och hur gör man en anmälan?

Anmälan görs till kommunledningskontorets Enhet för social hållbarhet och säkerhet som ansvarar för Upplands Väsby kommuns och AB Väsbyhems visselblåsarfunktion.

Det finns flera olika sätt att göra en anmälan:

- Personligt besök
- Telefonsamtal
- Brev märkt Visselblås, Säkerhetsenheten, kommunledningskontoret, KKK
- E-tjänst

Efter att en anmälan är mottagen och registrerad, utreds den av Enhet för social hållbarhet och säkerhet. Muntlig anmälan antecknas av personal på Enhet för social hållbarhet och säkerhet, som kontrollerar att anmälan har uppfattats korrekt.

8 Visselblåsarfunktionens utredning

8.1 Utredningens syfte

Den interna utredningens huvudsakliga syfte är att bedöma om anmälan är sakligt grundat och graden av allvarlighet. Initialt bedöms om ärendet kan hanteras internt eller om det behöver utredas externt, exempelvis av säkerhetskonsult. Enheten för social hållbarhet och säkerhet ska noga överväga lämpligheten med att anmälan utreds internt. Omständigheter som kan tala för att ärendet ska utredas externt är till exempel:

1. Risk för jäv eller intressekonflikt
 - a. Ärendet rör personer i hög ledning, styrelsemedlemmar eller personer som normalt beslutar om interna utredningar.
 - b. Utredaren eller organisationens interna resurser har en relation till de inblandade som kan påverka opartiskheten.
2. Brist på intern kompetens eller resurser
 - a. Ärendet kräver specialkunskap (juridik, IT-forensik, avancerad ekonomisk granskning).
 - b. Organisationen saknar kapacitet eller erfarenhet att genomföra en gedigen och dokumenterad utredning.
3. Allvarlighetsgrad och potentiella konsekvenser
 - a. Misstankar om allvarliga brott (korruption, bedrägeri, sexuella övergrepp, grova arbetsmiljöbrister).
 - b. Stort ekonomiskt värde, risk för betydande skada för organisationens rykte eller förtroende.

När Enhet för social hållbarhet och säkerhet är klar med utredningen föredras den för kommundirektören/VD som beslutar hur ärendet ska handläggas vidare. I de fall visselblåsarärendet avser kommundirektören, föredras ärendet för kommunstyrelsens ordförande. Beslutet kan exempelvis komma att resultera i en polisanmälan, arbetsrättsliga åtgärder, att ärendet läggs ned eller som en rekommendation till berörd nämnd/AB Väsbyhem.

Anmälningar som inte är av den karaktären att de faller inom ramen för visselblåsarfunktionen skickas av Enhet för social hållbarhet och säkerhet till berört kontor/kommunal verksamhet respektive till AB Väsbyhem för hantering. Anmälningar som bedöms vara av låg allvarlighetsgrad skickas till berört kontor/kommunal verksamhet respektive till AB Väsbyhem för kännedom.

Anmälningar som inte är av den karaktären att de faller inom ramen för visselblåsarfunktionen och där anmälaren kan identifieras eller där anmälaren inte vill att anmälan ska hanteras enligt den vanliga rutinen överlämnas inte till berört kontor/kommunal verksamhet respektive till AB Väsbyhem för hantering.

9 Uppföljning och kontroll

9.1 Uppföljning och kontroll av visselblåsarfunktionen

Antal inkomna ärenden samt beslut redovisas till kommunstyrelsen två gånger per år.

9.2 Allmänna handlingar

En anmälan till visselblåsarfunktionen blir en allmän handling.

Såväl uppgifterna i anmälan som identiteten på anmälaren omfattas av reglerna om offentlighet och sekretess och ett utlämnande måste prövas i varje enskilt fall i enlighet med reglerna i offentlighets- och sekretesslagen 2009:400 (OSL).

Det är rimligt att anta att de flesta rapporteringar innehåller uppgifter som omfattas av sekretess.

De nya sekretessreglerna ska skydda den som rapporterar och den som blir rapporterad på. Sekretessen som införts ska göra att man inte ska känna behov av att rapportera anonymt.

Enheten för social hållbarhet och säkerhet kommer inte att göra några efterforskningar för att identifiera vem som lämnat en anonym anmälan. Upplands Väsby kommun kan ändå inte garantera att en uppgiftslämnare förblir anonym beroende på lagstiftningen (OSL).